This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M1421
Dist. Nagpur

॥श्री॥ ५

॥निघंटप्रारंभः॥७॥
॥श्रीगुरुचरणाय०॥

श्रीगणेशायनमः

श्रीगणेशायनमः॥हरिः ओं३म्॥श्रीरस्तु॥ गौः।गमा।ज्मा।क्ष्मा।क्षा॥क्ष्मा॥क्षा
क्षोणी।क्षितिः।क्ष्मवनिः।उर्वरा।पृथ्वी।मुही।रिपुः।अदितिः।इला।निर्ऋतिः।भूः।
भूमिः।पृषा।गातुः।गोत्रैकविंशतिः।एथिवीनामधेया नि॥१॥हेमाचुंदं।रुक्मं
अयः।हिरण्यं।पेशः।रूपं।नेलोहं।कनकं।कांचनं।भर्मा।अमृतं।सुरत्नं
इत्रौ।जातरूपमितिपंचदश हिरण्यनामानि॥२॥अंबरं।वियत्।व्योमा।बं
हिः।धन्वा।अंतरिक्षं।अकाशं।आपः।एथिवी।मरः।क्षुयंभूः।अध्वा।पुष्करं।

Acc.No. ~~500~~ M1421 Date - A.D. 1763
Title - ~~निघण्ट~~ (संपूर्ण) Sub - Vedic Lexicon.
Author - ? folio - 22
Xerox - 22
Checked 2012

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सर्गः। समुद्रः। अध्वरमिति षोडशानि। नक्षत्रनामानि ॥३॥ स्वः। एष्टिः। नाभिः। गौः। विष्टपं। नभ इति षट् साधारणानि। खेदयः। किरणाः। गावः। रश्मयः। अभिश्रवः। दीधितयः। गभस्तयः। वनं। उस्राः। वसवः। मुरीचिपाः। मयूखाः। सप्तऋषयः। साध्याः। सुपर्णा इति पंचदशरश्मिनामानि ॥४॥ आतपः। अह्नः। उषराः। अह्नः। कीलः। व्योम। कुकुभः। हरित इत्यष्टौ दिङ्नामानि ॥५॥ रात्र्यावीक्षुपा। शर्वरी। अकुः। उर्म्या। राम्या। यम्या। नम्या।

दोषा। नक्तं। तमः। रजः। असिक्नी। पयस्वती। तमस्वती। घृताची। क्षिरिमोक्षी। क्षोक्षी। क्षुधः। पयः। हिमा। वस्वी। त्रयोविंशतिरात्रिनामानि ॥६॥ विभावरी। सूनरी। भास्वती। ओदती। चित्रामघा। अश्विनी। वाजिनी। वाजिनीवती। सुभगा। वरीयसी। अहना। द्योतना। श्वेता। अरुषी। सुव्रता। सुनर्तावती। सुव्रतावरी। तिषोडशोषोनामानि ॥७॥ वस्तोः। घूः। भानुः। घृणिः। सूरः। स्वसरारिः। घृसः। घर्मः। घृणः। दिनं। दिवा। दिवे दिवे। चाविचाभि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ति।दशाहनामानि॥९॥दी॥अद्रिः।गोत्रः।वलः।अश्मः।पु
भोजः।बलिध्वनः।अश्मापर्वता॥गिरिर्भुजः।चुरुः।वृक्षः।संभ
रोहिणः।रैवतः।फलिगः।उपरः।उपलः।चमसः।अहिः।अश्नो।बल
हकः।मेघः।दतिः।अद्रुनः।वृषाधिः।वृत्रः।असुरः।कोशइति त्रिंश
मेघनामानि॥१०॥श्लोकः।धारा।इला।गौः।गौरी॥गांधर्वी।गभी
रा।गभीरा।मंजा।मंजाजनी।वाग्वाणी।वाणी।चीवाक्।रणः।पृथिः॥

भारती॥धुमनिः।नाभिः।मेढिः।मनो।स्त्री।सरस्वती॥निर्वित्।स्वाहा।वक्त्रः
उपद्रिः।मायुः।क्रकुद्।जिह्वा।घोषः।स्वरः।शब्दः।स्वनः।ऋक्।होत्रा
गीः।गाथा।ग्रहणः।धेनोः।विषाणा।कर्णा।धिषणा।नौः।न्यङ्कवः।
मुखी।अदितिः।शची।वाक्।अनुष्टुप्।धेनुः।वत्सः।गवां।सरः।सुप
र्णः।वेकुरेति संप्तपंचाशद्वाङ्नामानि॥११॥अक्षीः।क्षोदः।क्षयः।क्षन
मः।अस्रः।कबंधं।सलिलं।वाः।वनं।घृतं।मधु।पुरीषं।पिप्पलं।क्षीरं।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

घिषेरेतः। कर्दः। जन्म। इबूकं। वुसा। तुग्र्यः। बर्बुरं। सुक्षेमः। धरुणः। सुरा।
अरारिदानि। धरुणवतः। नोमिः। आयुधानि। क्षपः। अहिः। अक्षरः।
स्रोतः। वृसिः। रसः। उदुकं। पयः। सरः। भेषजं। सहः। गवः। यवः।
जः। सुक्षेत्रं। अर्वयाः। शुभं। यात्। भूतं। भुवनं। भविष्यत्। आपः।
महत्। व्योमायनं। महः। सदीकं। सृतीकं। सतीनं। गहनं। गभीरं।
गंभरं। ईं। अन्नं। हविः। सभा। सदनं। योनिः। क्रतस्य। योनिः। सुयामनी।

कृतं।

४

रारण्यिः। सतुः। पुरीषं। सिकतं। बुर्हिः। नामः। सर्पिः। आपः। पृथिव्यै।
अमृतं। इदुः। हैमवतः। सर्गः। गोवरं। अभ्रं। वपुः। अंबु। तोयं। तूयं। कृपीटं।
सुक्रं। तेजः। सुधा। वारि। जलं। जलाषं। इदमित्थक्रातमुदकनामानि॥१२॥
अवनयः। युव्याः। खाः। सीराः। स्रोत्याः। एन्यः। धुनयः।
रुज्यानाः। वृक्षण्याः। खादः। अर्ण्याः। सेधन्तः। हरितः। सरितः। अयुवः।
युभ्वः। सुध्यः। हिरण्ययवर्णाः। रोहितः। सस्रुतः। अर्णाः। सिंधवः। कुल्या

४

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कुल्याः। वर्यः। उर्व्यः। इराः। पार्वसः। स्वर्यः। ऊर्जस्वसः। पयस्वसः। तरस्वसः।
सरस्वसः। रस्वसः। रोधस्वसः। भास्वत्। भ्राजिरा। मोतरा। नघ इत्यसत्रिंशन्नदीनामानि। ॥३३॥ अर्वा। रयः। त्वरी। वाजी। सप्तिः। वध्रिः। हरिः।
क्रः। वृषिक्रावा। एतग्वः। एतनाः। पैदुः। दोषाः। नौचाश्ववसः। ताक्ष्यः। रथ्यः।
शुः। बभ्रुः। अत्रुषः। मोश्यसः। अरुषः। अरुषी। नासः। सुपर्णः। पतगः। नरः।
काश्यपौ। हंसासः। अश्वाः। इति षड्विंशतिरश्वनामानि। ॥३४॥ हरी। इंद्रस्य

रश्मी। सूर्यस्य। हरितः। आदित्यस्य। रश्मिभाः। चिनोः। नक्षत्राः। एषणः। एषसोमरुतः। अरण्यो। गार्हपत्यः। अग्नाः। सवितुः। विश्वरूपाः। बृहस्पतेः। नियुतः। वायोः। रिशादसः। विष्टपयाः। जनानि। ॥३५॥ भ्राजते। भ्रातृते। भ्रार्ज्यति। शोचति। मर्दते। भर्दते। राजते। ज्योतति। द्योतते। द्यूमद्वि
सि। रुद्रः। राजलतिकमणिः। ॥३६॥ जमदग्निः। कृष्णलोहितः। तेजनः। भवति।
मृत्। भा। भवर्चः। अर्चिः। शोचिः। तपः। तेजः। रुरुः। हरिणः। शृंगाणि। शृंगा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णीत्येकादशाच्चलतो नामधेयानि॥१०॥ सोहेमांबरं सःखेवर्षयुःश्रा
तुःश्यावीविभावरीवस्तोरद्रिःश्लोकोरुणोविनयोसोहरीइंद्रस्यभा
जेतेजनमदितिस्तदुरुगायस्योरुगायेनमः॥ ॥ इतिनिचेटुकेप्रथमोध्यायः॥ ॥ इतिनिघं
टुकेप्रथमाध्यायस्समाप्तः॥ श्रीगणपतयेनमः॥ ॥ हरिः ॐ॥ अथः
अप्रः। दर्सः। वर्षः। वपः। विड्। कंवा। कः। कृणोः। यजेः। क्रतुः। करणः। कि
करोसिः। करिः। कृतः। करंती। चक्रुः॥ ॥

करासिः। कृत्किंतुः। करंती। चक्रुः। कर्वीः। कर्तीः। कर्तवैः। क्लीधीः। ग्रा
वीः। द्यामीः। द्यिमीः। शक्तिः। द्यित्यमितिषड्विंशतिः कर्मणोनामानि॥ ॥ छ
॥११॥ हुतुकोतोकंतनयः। वोक्म। तक्म। द्विषः। अपः। गयः। जाः। अप
त्यं। युवः। सुवः। नपात्। प्रजा। द्विमितिपंचदशापत्यनामानि॥ ॥१२॥
मनुष्याः। नरः। धवाः। जंतवः। विडः। क्षितयः। कृष्टयः। चर्षणयः। नृ
षदः। हरयः। मर्याः। मर्तीः। मर्तीः। जाताः। तुर्वशाः।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वि द्रुह्यवः। आयवः। यदवः। अनवः। पूरवः। जगतः। तुर्वशः। पंचजनाः। विश्वे॥ इतना इति पंचदश मनुष्यनामानि॥३॥ आयुती। चयवाना। अभिसरः। अमवाना। विनेगटसो। गभस्ती। करस्ना। बाहू। पृथिजौ। क्षिप्तिः। राकरी। भरित्र इति द्वादश बाहुनामानि॥४॥ अगुवः। अरण्यः। क्षिपः। विदः। रायः। स्वानाः। धीतयः। अथुर्यः। विपः। कृष्याः। अवनयः। हरितः। स्वसारः। गोमयः। सनोमयः। व्योकोशि। योजनानि। पुरः। गा

खाः। अर्भाद्रवः। दीधितयः। गभस्तय इति द्वादशांगुलिनामानि॥५॥ वस्मि। उरुष्यसि। वर्ति। वेनति। वेसति। वांछति। वष्टि। सुनोति। नृषते। हर्यति। आर्चके। उद्धिकामन्येतोछत्स्तृ। चुकमानः। कनति। कानिषदिस्यष्टा इति दूरकांतिकमीरणः॥६॥ अंधः। वालः। पयः। अवः। दृस्तः। पितुः। सुतः। सिनं। अवकः। क्षुधासिः। इरा। इळा। इषं। उर्क्। रसः। स्वधा। अर्कः। क्षद्म। नेमः। सस। नमः। आयुः। सुन्वता। वाकनंतु।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ज्ञावर्चः। कीलाले। यज्ञः। इष्टा। विंशतिरन्नामानि॥७॥ आयति। भवति। बभूवेति। वेति। वेवेष्टि। अविष्यन्। वक्षति। घसत्यर्थः। बुध्नः। क्रामति। तिष्ठन्ति। कर्माणः। दा। द॥ ऊर्जः। पाजः॥ रायः॥ तुरः॥ तरः। तक्षः। राद्धः। धाधः। तुरः। तरणिः। शुभ्रः। शुशुः। दक्षः। विक्षु। व्योम। भूषः। सहः। यहः। अर्धः। वर्गः। भुजः। नः। वृक्षः। मज्मनः। पौंस्यानि॥ धुरणिः। द्रविणः। स्यूम। सः। रायः। वरीमेत्यष्टा। विंशतिर्बलनामानि॥९॥ मघः। रेक्णः। रिक्थं। वेदः।

रयिः। श्रोत्रं। रत्नं। रयिः। क्षत्रं। भागः। मीढ्वः। गयः। धुम्नं। इंद्रियं। वसु। रायः। राधः। भोजनं। तनूः। नृम्णं। बंधुः। मेधा। यशः। ब्रह्म। द्रविणः। स्रवः। वृत्रं। वृत्रमित्यष्टाविंशतिरवधनामानि॥१०॥ अद्र्याः। उस्राः। उस्रियाः। अहीः। महीः। अदितिः। इडा। जगती। राक्करी। नवगो। नामानि॥११॥ रेळते। हेळते। भामते। भृणीयते। [illegible] णति। पवते। दाधर्ति। नृचुयोति। कंपते। भोजन इति दशा क्रुध्यति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कर्मणः॥१२॥हेळः हरः॥ हृणिः यजः भामः एहः हरः तपुषी जूर्णिः मन्युः व्य
थिरित्येकोद क्रोधनामानि॥१३॥ वर्तते। अयते। लोटते। लोडते। स्कंदते। क
संति। सर्पति। स्यमति। स्वर्वति। स्रंसते। अवति। श्योतति। ध्वेसति। वेनति। मं
भ्रिं। मुरण्यति। रावति। कूलयति। पिलयति। कूटति। चिस्यति। चिस्य
ति। मिस्यति। ग्रवते। पुयते। रायते। कवते। गवते। नवते। क्षोदति। नक्षति। सक्ष
ति। म्यक्षति। सचति। ऋछति। तुरीयति। चनति। अनति। गाति। इयक्षति।

सर्भति। सरति। रंहति। यतति। भ्रमति। ब्रजति। रजति। ऊर्जति। क्षियति। धर्म
ति। भ्रिनाति। कृखेति। कुरुते। तिसिसाति। वेषिषि। चोषिषि। तृणा
ति। स्यति। हेजति॥ दृध्यति। द्रभ्नोति। युध्यति। धन्वति। अरुषति। आर्यति।
ह्रीयते। तर्कति। हीयति। इषति। फणति। हनति। अर्हति। मर्हति। सस्हि
ति। नसति। हर्यति। इर्यर्ति। इर्त्ते। इखते। ज्रयति। ध्वात्रति। गति। स्रागनी
गंक्षी। जिन्वति। जसति। गर्भति। घ्रति। घ्राति। धयति। वहते। रथ्यति। जेह
ति। घ्रंकति। क्षुयति। प्राति। वाति। याति। दूषति। द्राति। द्रूळति। एजति।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जर्भरीति। जर्वूरीति। वर्चति। अर्तति। पर्वते। हंति। सेधति। अर्गनू। अजगरू। जिर्गाति। पर्तति। इर्त्ति। इर्मति। इर्वति। वेति। ह्यर्वतातू। एति। जरा यातू। अयुयुरितिद्वाविंशतिर्गतिकर्माणः॥१४॥ नुः। मक्षू। इवतू। ओषधीराः। सूर्गः। शूर्तः। सूघनासः। रीभे। हृषु। तूर्यः। तूर्भिः। अजिरः। भूरण्युः। आशुः। पाशुः। तूर्तुजिः। तूतुजानः। तुज्यमासनासः। अर्च्चाः। सूचीभिः। वाघतः। लाजतू। वराणिः। वातरंहाइतिषड्विंशतिः क्षिप्रनामानि॥१५॥

तूष्णितू। त्रासातू। अंबरं। तुर्वशे। अस्तुमीके। आके। उपाके। अर्वीके। अंतमानां। अवमे॥ उपमइत्येकादशैतिकनामानि॥१६॥ रणः। विवक्षे। विखादः। नदनुः। भरे। आक्रंदे। आहवे। आजौ। एतनाज्ये। अभिके। समीके। समसत्सरा। नमधिता। संकः। समितिः। समने। मिध्वे। एतनाः। स्पृधः। मृधः। एतसे। समर्य। समरणे। समोहे। संमिथे। संख्ये। संगे। संयुगे। संगथे। संगमे। वृत्रतूर्ये। पृक्षे। आरणे। श्वरसातौ। वाजसातौ। समनीके। खले। खजे। पोंसे। मंहने। वाजे। अज्मे। सध्रे। संयत्। संवत्॥ इतिषट्त्रिंशत्संग्रामनामा

समाप्तः।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नामानि ॥१७॥ इर्वति । नर्दति । आस्राणः । आनर्ट् । आष्ट् । आपानः । अर्त्
तृ । नर्त्तृ । आनर्ट् । अभ्रुत इति द्रव्याधिकर्मणः ॥१८॥ दृभोर्ति । अर्थति ।
धरति । धूर्वति । वृणक्ति । वृश्चति । क्रुंणवति । क्रृंतति । श्वसिति । नभते । आ
र्दयति । स्तृणाति । स्नेहयति । यातयति । स्फुरति । स्फुलति । निर्वपतु । ज
र्वतिरति । वियातः । आनिरतः । लिंत् । आखुलः । दृणाति । दृणाति । श्रृणा
ति । वाम्नाति । तृनेक्ति । नाट्टि । नितोदते । निबर्हयति । मिनाति । मिनोति ।
धमतिनि । चयस्त्रिरावृधकर्मणः ॥१९॥ दिक्षुन्नेमिः । हेतिः । नमः । पविः ।

स्रुक्वः । वृकः । वर्धः । वज्रः । अर्कः । कुलिशः । कुलिशः । लुंजः । निघ्नः । नेमिः ।
मुनिः । स्वधितिः । सायकः । परश्वधियष्टा दृग्वज्रनामानि ॥१॥२०॥ इरु
ज्यति । पर्यतिक्षयति । राजनीति चत्वारैश्वर्यकर्मणः ॥२१॥ राष्ट्री । स्वयं
नियुत्वान् ॥ इनइनतिस्तौचेश्वरनामानि ॥१॥२२॥ स्वप्स्वद्भु
नुष्यापसो युवो वभ्रयंधूर्वयसो जोमघमघारठंतेहेळवंतंतेनु
तळिद्रणइन्वैर्भोतिनिदिक्षुदिरण्यनिराष्ट्रीद्वाविंशतिः ॥॥२३॥

ति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥इतिनिघंटद्वितीयोध्यायः॥श्रीगुरवेनमः॥हरिः ओ३म्॥उरु। तृवि। पुरु। भूरि।
शश्वत्। विश्वा। परि। णसा। व्यानशिः। ऋतेसहस्रं। सलिलं। कविदिति। द्वादश
वा बहुनामानि॥१॥ऋहनु। हस्तः। निघृष्वः। स्नायुकः। प्रतिष्ठा। क्रोधु। वृत्रकः।
हन्वं। अर्भकः। क्षुल्लुकः॥ ॥अथैकादशहस्वनामानि॥२॥मुहुरु।
ब्रध्नः। ऋष्वः। बृहत्। उक्षितः। नुनस्वः। तविषः। महीषः। अर्धः। ऋभुक्षाः॥
उक्षा॥विहायाः। अङ्कूलपद्म। ॥पद्मः। ववक्षिथ। विक्षसः। अंभृणः।

१२

माहिनः। गभीरः। कुकुहः। रभसः। प्रार्यनु। विरप्शी। अद्रुतं। बर्हिः। बर्हिषदिति॥
पंचविंशतिमहन्नामानि॥३॥गयः। कुदरः। गलः। हलं॥हर्म्यं। अस्तं। पस्त्यं। दुरो
णं। नीलं। दुर्यः। स्वसराणि। श्रामं। हर्मं। कृतिः। योनिः। सद्मं। शरणं।
वस्त्यं। छर्दिः। छदिः। छायं। शर्म। अजमतिद्वाविंशतिर्गृहनामानि
॥४॥दरुण्यति। विधर्मं। सपर्यति। नमस्यति। दुवस्यति। ऋघ्नोति। ऋणो
द्धि। ऋछति। सपति। विवासपीति। दरापरिचरणकर्मणः॥५॥प॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ स्रिंबा तो ॥ रातरी ॥ रातपत ॥ स्रिल्गु ॥ स्रूस्के ॥ मेवृधं ॥ मर्यः ॥ सुरम्यं ॥ सुदिनं ॥ शूषं ॥
शुनं ॥ रागमं ॥ भेषजं ॥ जलाषं ॥ स्योनं ॥ सुम्नं ॥ शेवं ॥ स्रिवं ॥ रा ॥ कमिति विरातिः सुखनामा
नि ॥ ६ ॥ निर्णिक् ॥ वृत्रिः ॥ वर्पः ॥ वपुः ॥ श्रमतिः ॥ अस्पः ॥ सु ॥ श्रमः ॥ प्रिछं ॥ पेरुः ॥ रू
रुनं ॥ लोहं ॥ अर्जुनं ॥ तामं ॥ अरुषं ॥ स्रिल्वमिति षोडश रूपनामानि ॥ ७ ॥ अलम ॥ अनेमा ॥
अनेघः ॥ अनवद्यः ॥ अनभिरूस्यः ॥ उक्थ्यः ॥ सुनीथः ॥ पाकः ॥ वामं ॥ युनक्षेमिति
दरूपस्यनामानि ॥ ८ ॥ केतुः ॥ कितः ॥ चेतः ॥ चित्तं ॥ कतुः ॥ असुः ॥ धीः ॥ रा ॥ मायां ॥
वयुनं ॥ अभिख्येयेकादरूपस्य नामानि ॥ ९ ॥ बट् ॥ श्रत् ॥ सत्रा ॥ अद्धा ॥ इत्था ॥ रू

तमिति षट्सप्तसंनामानि ॥ १० ॥ चिक्यतू ॥ चाकतू ॥ अचक्षा ॥ चष्टे ॥ विचष्टे ॥ वचर्षणिः ॥
विश्वचर्षणिः ॥ अवचाकशदित्यस्योपश्रुतिकर्मणीणः ॥ ११ ॥ हिकं ॥ नुकं ॥ सुकं ॥ श्रा
हिकं ॥ श्राकिं ॥ नकिः ॥ माकिः ॥ नकी ॥ अक्तमिति नवोत्तराणिपदानि ॥ १ सप्तदस
माम्नाया ना ॥ १२ ॥ इदमिव ॥ इदंयथा ॥ श्रग्निर्नये ॥ चतुरश्रि इदमानातू ॥ ब्रह्म ॥ ॥
व्रतचारिणः ॥ वृक्षस्यनुतेपुरुहूतवयाः ॥ जारश्चाभगं ॥ मैषोभूतो ३ भियेनयः ॥ तद्
तद्वर्णः ॥ तद्वर्तयेस्तुमाः ॥ ॥ १३ ॥ अर्चति ॥ गायति ॥ रेभति ॥ स्तोभति ॥ गूर्धयति ॥
गृणाति ॥ जरते ॥ कर्यते ॥ नदंति ॥ पृछति ॥ रिहति ॥ धमति ॥ रुपायति ॥ रूपण्यति ॥ १३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नेषेस्यति। पनायते। वल्गुतिमंदते। भंदते। छंदति। छंदयते। रुजुमानः। रुंजयंति। रंसयति। रंसति। स्तौति। यौति। रौति। नौति। भनति। पणायति॥ संपणति॥ संपणति॥ पएक्षाः॥ मुहयति॥ वाजयति॥ प्रजयति॥ मन्यते॥ मर्दति॥ रसति॥ स्वरति॥ वेनति॥ मंद्रयति॥ जल्पतीतिचतुश्चत्वारिंशदर्चतिकर्माणः॥१३॥ विप्रः। विप्रयः। एक्षः। धीरः। वेनः। वेधाः। कण्वः। कुधुः। नेवेधदाः। कविः। मनीषी। मेधाता। विधाता। त्विषः। मनश्चित्। विपश्चित्। विपन्यवः। आकेत्विषः। उन्निजः। कृसनाः। सः। अधामैयः। मतयः। मतुथाः। वाघतीतिचतुर्विंशतिर्मेधनामानि॥१५॥

रेभः। जरितः। कारुः। नदः। स्तोमः। कीरिः। गोः। सूरिः। नादः। छंदः। स्कंधः। रुद्रः। कृपण्यरितिचयोदशस्तोतृनामानि॥१६॥ यज्ञः। वेनः। अध्वरः। मेधः। विदथः। नार्यः। सवनं। होत्रा। ऋषिर्देवता। नासत्यः। विष्णुः। दंसुः। प्रजापतिः। धर्म इतिपंचदशयज्ञनामानि॥१७॥ अरत्राः। कुरवः। वाघतः। ऋक्वा बर्हिषः। यतस्रुचः। मरुतः। सवाधः। देवईषवः। रातिं यव ५

नामानि॥१८॥ ईमहे। यामि। मन्महे। दृढि। राधि। मूर्धि। मिमेढि।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मिमीहि। रिरिट्टि। रिरीहि। पीपरत्। यंतारः। युधि। इषुध्यति। मदेम
हि। मनामहे। मायत इति सप्त दशाभ्याकर्माणः॥१९॥ तति। दाश
ति। सति। रिति। रास्ति। एणक्षि। एणाति। शिक्षति। लुंजति। मंहत
इति दश दानकर्माणः॥२०॥ परिस्रव। पवस्व। अप्यर्ष। आ। क्षि
ति द्वौ स्वपितिकर्माणौ॥२२॥ कृपः। कादुः। कर्तः। वृजः। काधः।
कौटः॥ खातः। अवतः। किविः। सूदः। उर्वः। ऋ। उय दातृ। कारोतरात्। कुशायः। के
वट इति चतुर्दशकूपनामानि॥२३॥ तृपुः। तक्वा। रिभ्वा। रिपुः। रिक्वा। रिह
याः। तायुः। तस्करः। वनर्गुः। कुराश्चित्। मुषीवान्। मलिम्लुचः। अघशंसः।
दृकइति चतुर्वैदौ वक्तेननामानि॥२४॥ निर्ण्यः। सच्चः। सनुतः। हिर
कु॥ प्रतीच्या। अपीच्यमिति षाण्निर्णीतं तत्हितनामधेयानि॥२५॥ १५
॥२५॥ अक्तो। पराक्। परावैः। अरे। परावतइति पंचदूरनामानि॥२६॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पलं।प्रदिवः।प्रक्याः।सनेमि।सुव्यं।अक्षायेति षट् पुराणनामानि॥२७॥
वोनूलोनूतनं।नव्यं।इदा।इदानीमिति षळेवनवनामानि॥२८॥प्रपित्वे
अभीकं।दृभं।अभ्रं।कृतिः।सतः।वः।नमः।ऋक्षाः।स्तृभिः।वम्रीभिः।उप
जिर्विका।उदरं।कुदरं।भः।पिनाकं।मिनोतेः।चोपः।वैतसः।अया
एना।सिषक्तु।सचेतः।अस्तेः।रजतमिति षडिंशतिर्द्विरुक्तारणिपद
॥२९॥स्वधे।पुरंधी।धिषणे।रोदसी।क्षोणी।अभसी।नभसी॥२

संदसी।सद्मनी।घृतवती।बहुले।गभीरे।गंभीरे॥स्रोण्यौ।चम्वौ।पा
त्रे।उखे।दृषद्यौ॥आदितिः।अहीः।हरः।अंतः।अपारः।अपारइति।चतुर्व
तिर्यग्वा पृथिव्यो नामधेयानि॥३०॥उर्वंहन्मह इयं इरज्यति।त्रिंबा
त्रिर्णिगस्तक।माकेतुर्बृहच्चिक्युद्धि कमिदमिवार्चति।विप्रोरभो स्वेको य
भरताईमहेदातिपरि स्रवस्च पितृकृपस्तृपुर्णिप्य माके मूलं नवं प्रा
त्वे स्वधेत्रिंशत्॥३१॥इतिनिघंटु के तृतीयोध्यायः॥हरिः ओम्॥र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऋ॥ नृत्ता॥ निर्शी॥ चि॥ तामि॥ मेहना॥ दमूनाः॥ मूषः॥ इषिरेण॥ कुरुतन॥॥ जुगरे॥ नि॥ तुंद॥ शि॥
प्रे॥ मध्या॥ मुंदू॥ ईमीतीसः॥॥ कायमानः॥॥ स्तोधे॥ दूरिं॥ विद्रधे॥ दुपदेदु॥ ०॥ ग्वानि॥
नँसंति॥॥ नसते॥ ग्राहनसः॥ अयुसत॥ इष्मिणः॥ वाहः॥ परिंतक्म्या॥ सुविते॥
दयते॥ दचिंतू॥ दूच॥ वदावनें॥ ध॥ अकूपारस्य॥ चि॥ दीनें॥ सुतुकः॥ सुप्रा॥
यणाः॥॥ अजीयुवः॥ व्यवनः॥ रजः॥ हरः॥ जुहूरे॥ व्यंतः॥ क्षाणाः॥ वी॥ रीं॥ वि॥
ष्टुणः॥ ज्ञामिः॥ पिता॥ एंयोश॥॥ अदितिः॥ एरिरे॥ जसुरिः॥॥ जरते॥ मंदिनः॥

गौः॥ गातुः॥ दुलयः॥ तुतावु॥ चयेत॥॥ युं॰ वैते॥ ऋचंक॥ अस्याः॥ अस्येनि॥ वि॥
बर्हिः॥ पदानि॥१॥॥ सानि॥ वादिषः॥ हुतः॥ वायुः॥ ना॥॥ वार्यं॥ अंधः॥॥ अप॥
श्वंती॥॥ वनुष्यति॥॥ तरुष्यति॥ भूरेनाः॥॥ ग्राहनाः॥॥ नरः॥॥ सोमो॥ अक्षाः॥॥ श्वा॥ चं॥
दुनिः॥॥ हासमाने॥॥ पृक्षः॥॥ सुसं॥॥ हिता॥॥ धाः॥॥ वराहः॥॥ स्वसरा॥ णि॥॥ रार्यः॥॥ अ॥
र्कैः॥॥ पविः॥॥ वक्षः॥॥ धन्वसि॥ नें॥ दुथा॥॥ सचा॥॥ चित्॥॥ आधुम्ना॥॥ पविं॥ वोद॥
स्वंचः॥॥ शिपिविष्टः॥॥ विष्णुः॥॥ आ॥ दणिः॥॥ पृथुज्रयाः॥ अथर्युः॥॥ कापुका॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अधिगुः॥ श्रीगूषः॥ आपंतमन्युः॥ स्मरः॥ उर्वशी॥ वयुनं॥ वाजपस्त्यः॥ वा
जगंध्यः॥ गध्यं॥ गधिता॥ कौरयाणः॥ तौरयाणः॥ अहयाणः॥ हरयाणः॥
श्रुतिः॥ बृंदं॥ निष्कृपी॥ तूर्णिः॥ क्षुवं॥ चिच्चिप्रुषः॥ पदं॥ पादुः॥ दृकः॥
जोषवाकः॥ क्रत्विः॥ श्वघ्नी॥ सुमस्यः॥ कुटस्यचर्षणिः॥ रांबः॥ केपयः॥ तुतुम
क्षेपः॥ असंजं॥ काकुदं॥ बीरिटि॥ अछ॥ परिं॥ ईसी॥ एनं॥ एनं॥ सपिरिति॥
चतुरुत्तरमशीतिः पदानि॥ ॥८॥ श्रुष्टुक्षणिः॥ आर्शः॥ काक्षिः॥ कुणारुं

१८

अलातृणः॥ सलूलुकं॥ कलयं॥ विस्रुहः॥ वीरथः॥ नक्षद्राभं॥ अस्तंभोयुः॥ नि
भृमाः॥ बुबदुक्थं॥ कदूदरः॥ कदूपे॥ पुलुकामः॥ अतिन्वेती॥ कुपना॥ भा
जीकः॥ सुजानीः॥ जूर्णिः॥ अमनौ॥ उपलप्रक्षिणी॥ दृषसिप्रकलविद्॥
अभ्यर्धयज्वा॥ दृक्षे॥ क्षोणस्यं॥ अस्रेधः॥ पाथः॥ सवीमनि॥ सुपथाः॥ वि
दथानि॥ श्रायंतः॥ आरीः॥ अजीगः॥ अमरः॥ एरयमानः॥ देवोदेवा
यो कृपा॥ विजामातुः॥ ओमासः॥ सोमानं॥ अनवद्यं॥ किमिदिने॥ अ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भयान्॥अमीवा॥दुरितं॥अघा॥अमतिः॥श्रुष्टी॥दुरधिः॥स्रन्॥रिशादसः॥सु
दत्रः॥सुविदत्रः॥अनुपक्॥तुर्वणिः॥तुर्वणसे॥अस्रेधस्तिं॥अम्यक्॥याद्वासि॥य
ज्याय्यै॥अग्रियाः॥चनः॥प्रचुना॥शुरधः॥अस्मिनः॥जस्वतीः॥अप्रतिष्कुतः
सासदानः॥स्रपः॥सुक्षिप्रः॥क्षिप्रे॥र[redacted]सुः॥हिबर्हाः॥अजः॥पुरापाः॥
स्तियान्॥स्तिपाः॥जब्बार॥जरूथं॥कुलिञ्जः॥नुजः॥बर्हणा॥तनूनपात्॥इलीबि
रः॥क्रियुधाः॥भमिः॥विष्यितः॥नुरीपं॥रास्पिनः॥ऊर्जयतिः॥अनुनीति॥

प्रतदस्र॥हिनोति॥चोष्कूयमाणः॥चोष्कूयते॥सुमत्॥दिविष्टिषु॥दूतः॥जिन्वति॥अमी
नः॥ऋचीषमः॥अनच्चरति॥अनर्वा॥असामि॥गत्वया॥जदृहवः॥चकुरः॥बेकुना
टान्॥अभिष्टनना॥स्त्रुहुरः॥बुतः॥वातापे॥चाकनत्॥रथर्यति॥असक्॥आधवः॥
अनवब्रवः॥सदान्वे॥विरिनिठः॥पुरन्दरः॥किविर्दूती॥करूळ्हती॥दनः॥नू
रारुः॥दूदयुः॥कीकटेषु॥बुदः॥बूद्र॥किन्वे॥ऋबीसमबीसमितित्रयत्रिंशच्छतपदानि
॥३॥जहासस्तिर्मा॥शुश्रुक्षणिस्त्रीणि॥७॥७॥इतिनिघंटुकेचतुर्थोध्यायः॥

॥१९॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ॐ॥ श्रीगणपतयेनमः॥ ओं३म्॥ अग्निः। जातवेदाः। वैश्वानर इति त्रीणि पदानि॥
॥१॥ इडविणोदाः॥ इडः। नर्दूपात्॥ नराशंसः॥ इडः। बर्हिः। द्वारः। उषासानक्ता। दैव्या
होतारा॥ तिस्रो देवीः। त्वष्टा। वनस्पतिः। स्वाहाकृतय इति त्रयोदश पदानि॥ ७॥
॥२॥ अश्वः। शकुनिः। मंडूकाः॥ अश्वत्थाः॥ श्रावाणः। नराशंसः। रथः। द्रुघणः।
इषुधिः। हलघः। अभीशवः। धनुः। ज्या। इषुः। अश्वाजनी। उलूखले। वृषभः। इषु
णः। पितुः। नदः। आपः। ओषधयः। रात्रिः। अरण्यानी। श्रद्धा। पृथिवी। अद्धा॥

श्रद्या। यी। उलूखलमुसले। हविर्धाने। द्यावापृथिवी॥ निर्ऋतिः। शुनः
सिरौ। दिक्षिणोष्टी। देवी उर्जाहुती। षट्त्रिंशत्पदानि॥ वायुः। वरुणः। रुद्रः। इंद्रः।
पर्जन्यः। बृहस्पतिः। क्षेत्रस्यपतिः। वास्तोष्पतिः। वाचस्पतिः। अपांनपात्। यमः।
मित्रः। कः। सरस्वान्। ताक्ष्यः। मन्युः। दधिक्राः। सविता। त्वष्टा। वातः। अग्निः। विष्णु
असुनीतिः। ऋतः। इंदुः। प्रजापतिः। अहिः॥ अहिर्बुध्न्यः। सुपर्णः। गरुत्मान्। इति द्वा
त्रिंशत्पदानि॥ ४॥ श्येनः। सोमः। चंद्रमाः॥ मत्स्यः। विश्वानरः। धाता। विधाता। मः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तः।रुद्रः।ऋभवः।अंगिरसः।पितरः।अथर्वाणः।भृगवः।आद्याः।अदितिः।सर
स्वा॥सरस्वती।वाक्।अनुमतिः।राका।सिनीवाली।कुहूः।यमी।उर्वशी।पृथि
वी।इंद्राणी।गौरी।गौः॥धेनुः।अघ्न्या।स्वस्तिः।उषाः।इळा।रोदसी।तिष्ट
त्रिंशत्पदानि॥॥५॥अश्विनौ।उषाः।सूर्या।वृषाकपायी।सरण्यूः।त्वष्टा
सविता।भगः।सूर्यः।पूषा।विष्णुः।विश्वेनरः।वरुणः।केशी।केशिनौ।वृषा
कपिः।यमः।अजएकपात्।पृथिवी।समुद्रः।अथर्वा।मनुः।दध्यङ्।अग्निः

साः॥सप्तऋषयः।देवाः।विश्वेदेवाः॥साध्याः॥वसवः।वाजिनः॥देवपत्नयो
देवपत्न्यइयेकत्रिंशत्पदानि॥६॥अग्निर्द्विजो दात्रश्चोवायुः।श्येना
श्विनौषट्॥७॥इतिनिघंटुकेपंचमोध्यायः॥निघंटसमाप्तः॥श्रीरस्तु
॥शाके१६८५सुभानुनामसंवत्सरेज्येष्ठमासेकृष्णपक्षेअष्टम्यांतिथौ
नीसमाप्तः॥हस्ताक्षरवेदंभट्टस्यसन्तुरामकृष्णनलिखितं॥समाप्तिगंथ
मत्र॥गौडग्रामगंगातिरपरगणेपाथरि॥तस्यगंगासन्निधौसमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणपतयेनमः॥तैलाद्रक्षेज्जलाद्रक्षेद्रक्षेच्छीतलबंधनात्॥मूर्खहस्तेन द
व्यंपाटितंत्रोटितंतदा॥१॥यादृशंपुस्तकंदृष्वातादृशंलिखितंमया॥द
शुद्धमशुद्धंवामम दोषोनविद्यते॥२॥हेहास्त्राक्षरवेदभस्यात्मजम्
रामभद्रकोळपेऽकपनाम्नस्य॥तस्यतेपानिघंटस्यपुस्तकंवाभवेत्तदा॥
मयालिख्यचयागंगासाक्षस्तत्रभवेतदा॥३॥

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M1421
Dist Nagpur

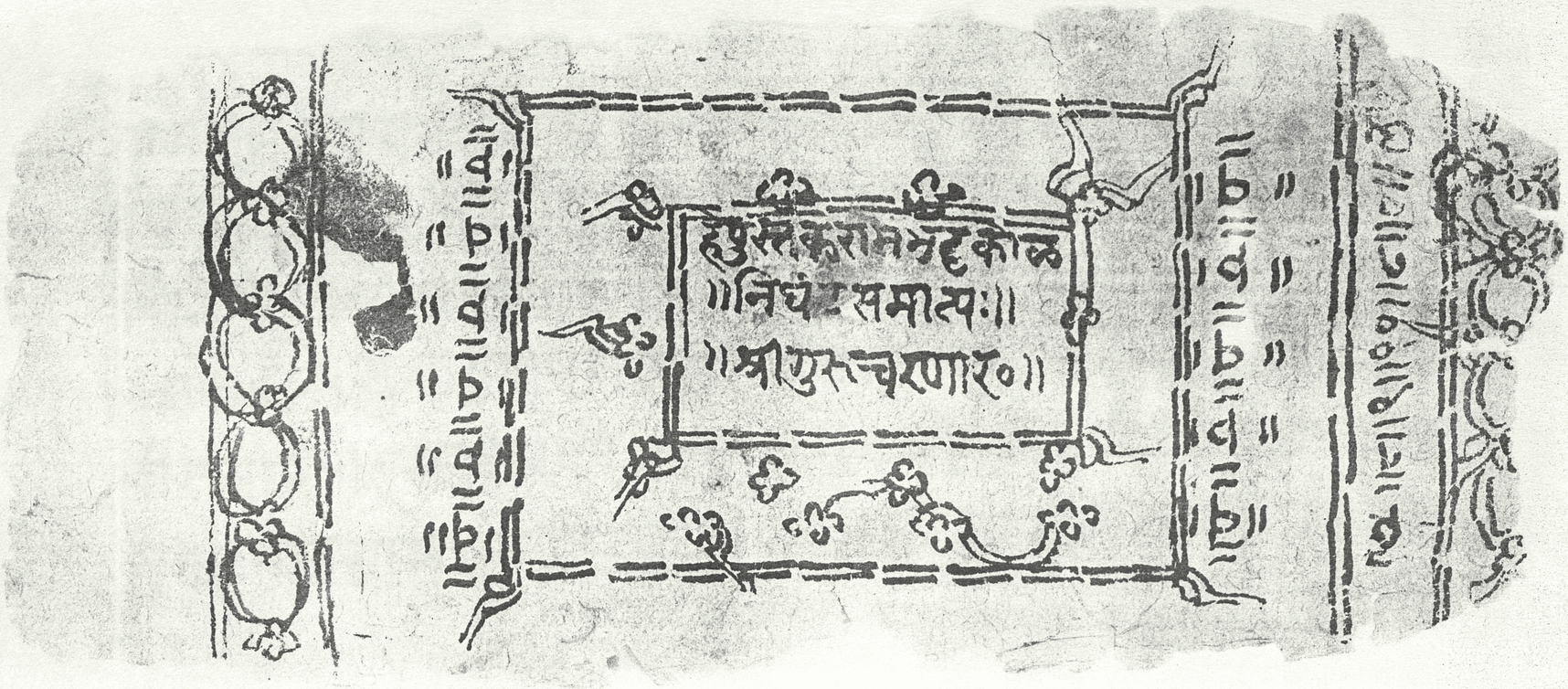

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=23.10.20 16:31
,TRANSFERRED=2020/10/23 at 16:33:59
,PAGES=22
,TYPE=STD
,NAME=S0004509
,Book Name=M-1421-NIDHANT
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection